

Coöperatief Leren op "De Rank" 2007/2008 / 2008/2009

versie 2.0 2009/2010

Christelijke basisschool

DE RANK

Sportstraat 26, 8315 AM Luttelgeest
tel :0527-202539
email :derank@vcpo-nop.nl
website:www.derank-luttelgeest.nl

"Ieder kind is uniek, samen leren en groeien naar de toekomst"

Verslag van de invoering van het coöperatief leren op De Rank te Luttelgeest

Ontwikkelingen, evaluatie & Borging

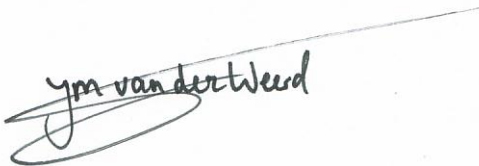
Colofon.

Invoering Coöperatief Leren (ontwikkelingen, evaluatie en borging) 2007/2008, 2008/2009

versie 2.0 2009/2010

Januari 2010.

Dit (borgings- en groei)document wordt in juni 2010 worden geactualiseerd.

A handwritten signature in black ink, reading 'J.M. van der Weerd'. The signature is written in a cursive style and is enclosed within a hand-drawn oval shape.

J.M. van der Weerd

Directeur, Chr. basisschool "De Rank," Luttelgeest

Inhoudsopgave

A. Algemeen gedeelte t.a.v. het Coöperatief Leren	
1.	Voorwoord. Blz. 5
2.	Doel en opzet van dit document. Blz. 5
3.	Coöperatief Leren, het motto van de school en onderwijskundige verbetering. Blz. 6
4.	Wat is coöperatief Leren? Blz. 6
5.	Waarom is het belangrijk dat kinderen leren samenwerken? Blz. 6-7
6.	Randvoorwaarden voor coöperatief leren: De rol van de docent. Blz. 7-8
B. Ontwikkelingen invoering Coöperatief Leren 2007 / 2008.	
7.	Implementatie van coöperatief leren; de gekozen aanpak voor een succesvolle invoering van het coöperatief leren. Blz. 8
8.	Training / en projectaanbod 2007/2008 door de IJsselgroep. Blz. 9
9.	Momentcoaching 2007/2008. Blz. 9-10
10.	Besluitvorming m.b.t. verdere invoering van het coöperatief leren. Blz. 10
11.	(Borgings)afspraken met team t.a.v. het Coöperatief leren 2007/2008 Blz. 10
12.	Evaluatie coöperatief leren 2007/2008 Blz. 10
13.	Informatieverstrekking naar ouders 2007/2008 Blz. 10
14.	Financiële middelen. Blz. 11
C. Ontwikkelingen invoering Coöperatief Leren 2008 / 2009.	
15.	Training 2008/2009 door de IJsselgroep. Blz. 11-12
16.	Momentcoaching 2008/2009. Blz. 12
17.	Afspraken met het team t.a.v. het Coöperatief leren 2008/2009. Blz. 13
18.	Informatieverstrekking naar ouders en andere geledingen in 2008/2009. Blz. 13
19.	Evaluatie Coöperatief Leren 2008/2009. Blz. 13
20.	Het coöperatief leren als kernkwaliteit in relatie tot (nieuwe) leerkrachten en schoolontwikkeling. Blz. 14
21.	Unieke kans: Master Class coöperatief Leren & deelname netwerk scholen coöperatief leren. Blz. 14
D. Ontwikkelingen invoering Coöperatief Leren 2009 / 2010.	
22.	Training 2009/2010 door de IJsselgroep. Blz. 14-15
23.	Informatieverstrekking naar ouders en andere geledingen in 2009/2010 . Blz. 15
24.	Evaluatie Coöperatief Leren 2009/2010. Blz. 15
D. Gedachten en uitdagingen voor verdere implementatie en consolidatie.	
25.	Methoden waarbij het coöperatief leren kan worden ingezet. Blz. 15-16
26.	Coöperatief vergaderen. Blz. 16
27.	ICT en coöperatief leren. Blz. 16
28.	Website rondom Coöperatief Leren
29.	Mogelijkheden om de kwaliteit van het coöperatief leren vast te houden / te borgen. Blz. 17
30.	Bronvermelding Blz. 18

Bijlagen

- A. Bijlage 1. Uitgebreid Informatiedocument coöperatief leren.
- B. Bijlage 2. Stukje uit schoolgids over coöperatief leren.
- C. Bijlage 3. Voorbeeld POP leerkrachten coöperatief leren.
- D. Bijlage 4. Aangeschafte materialen coöperatief leren.
- E. Bijlage 5. Artikel Coöperatief Leren De Rank uit VCPO-nieuwsbrief dec. 08

A. Algemeen gedeelte t.a.v. het coöperatief Leren.

1. Voorwoord.

Het team van De Rank vindt het belangrijk dat kinderen goed leren samen werken. Daarnaast zoekt de school voortdurend naar manieren om haar onderwijs aan de kinderen te verbeteren. Op de Rank willen we als leerkrachten "leren van elkaar" en vinden we dat kinderen ook veel van elkaar kunnen leren. In de zoektocht naar het verbeteren van ons onderwijs willen we graag gebruik maken van nieuwe onderwijskundige inzichten. Er wordt in dit opzicht ook wel gesproken over het Nieuwe Leren. In cursusjaar 2007/2008 heeft het team besloten om coöperatief leren in te voeren in haar onderwijs.

2. Doel en opzet van dit document.

Dit document is een verslag van de ontwikkelingen en de ervaringen rondom de invoering van het coöperatief leren op De Rank. Het beschrijft en evalueert de samenwerking met de IJsselgroep alsmede de implementatie en borging van het coöperatief leren. Het document is een groeidocument en zal de komende jaren vastleggen welke ontwikkelingen, ervaringen, afspraken en activiteiten er zijn ondernomen t.a.v. het coöperatief leren. Nieuwe hoofdstukken/parafen worden gewijd aan tussentijdse evaluaties. Deze evaluaties worden in (verdere) versies van dit document toegevoegd.

Ze zijn te herkennen aan: **Evaluatie**

De Rank kan bij dit alles leerervaringen opdoen die ook voor andere scholen van belang kunnen zijn. Met dit document wordt het coöperatief leren dan ook verantwoord naar alle betrokken partijen en overige belangstellenden

We denken hierbij aan:

- de bovenschoolse directie en het bestuur van de VCPO-NOP;
- de mr van De Rank;
- andere scholen binnen de VCPO, die nadenken over het coöperatief leren;
- de onderwijsinspectie;
- de IJsselgroep.

3. Coöperatief Leren, het motto van de school en onderwijskundige verbetering.

Het doel van elke onderwijskundige vernieuwing is uiteindelijk verbetering van de kwaliteit van het onderwijs. Hierbij is er sprake van een harmonieus proces. De school groeit verder in haar ontwikkeling en de kinderen en leerkrachten groeien mee. Iedere leerling en leerkracht is verschillend en heeft daardoor eigen (on)mogelijkheden en capaciteiten. Door te 'leren van elkaar' kunnen we gebruik maken van elkaars talenten, zijn we samen slimmer en kunnen we dus meer bereiken. Het schoolmotto van de Rank is niet voor niets 'Ieder kind is uniek, samen leren groeien naar de toekomst.' Het coöperatief leren of samenwerkend leren past hier goed bij.

Het uiteindelijke doel is het Coöperatief leren een blijvende plaats geven in de praktijk van alle groepen op de Rank. Het is interessant om na te gaan in welke mate dit tot uitdrukking komt in de (leer)opbrengsten. Met name in de Verenigde Staten is veel wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de effecten van coöperatief leren op de leerprestaties van leerlingen. Diverse overzichtsstudies laten zien dat wanneer docenten de randvoorwaarden in acht nemen, coöperatief leren tot statistisch significant betere leerprestaties leidt dan individueel leren. Daarnaast blijkt coöperatief leren ook een positieve invloed te hebben op het zelfvertrouwen en de sociale vaardigheden van leerlingen http://nl.wikipedia.org/wiki/Co%C3%B6peratief_leren - cite_note-Johnson1999-

0#cite_note-Johnson1999-0 De verklaring voor de gevonden effecten van coöperatief leren wordt gezocht in de interacties tussen de groepsleden. Diverse onderzoeken laten zien dat met name het geven van uitleg en het ontvangen van uitleg een krachtige bijdrage levert aan de leerprestaties van leerlingen. Leerlingen die veel uitleg geven aan groepsleden tijdens het samenwerken en leerlingen die veel uitleg ontvangen tijdens het samenwerken, leren meer dan leerlingen die weinig uitleg geven of ontvangen.

4. Wat is coöperatief Leren?

Op de Rank zijn we in 2007/2008 gestart met het invoeren van het coöperatief leren. De meerwaarde die deze samenwerkingsdidactiek ons onderwijs brengt wordt duidelijk in het volgende stukje. Coöperatief leren is een onderwijsmethode die gebaseerd is op samenwerking. Kenmerkend voor coöperatief of *samenwerkend leren* is de noodzaak voor leerlingen om bij het uitvoeren van een leertaak met elkaar samen te werken. De klas wordt ingedeeld in kleine, heterogene groepen en leerlingen in deze coöperatieve leergroepen moeten met elkaar discussiëren over de leerstof, elkaar uitleg en informatie geven, elkaar overhoren en elkaars zwakke kanten aanvullen.

De gebruikelijke rolverdeling in de onderwijsleersituatie is dat de leerkracht onderwijst en de leerlingen leren. Maar het is een gegeven dat leerlingen ook van elkaar kunnen leren. Kinderen kunnen vaak op een heel heldere manier iets aan elkaar uitleggen. Misschien komt dat, doordat ze net zelf het probleem onder de knie hebben en zich nog goed de positie van degene die het nog niet begrijpt, kunnen verplaatsen. Tevens is coöperatief leren niet een geheel nieuwe manier van werken, maar een aanvulling op het didactische repertoire van de leerkracht. Samenwerkend leren is een werkvorm die een gelijkwaardige plaats verdient naast individuele en klassikale werkvormen. Het is een werkvorm die in alle groepen gehanteerd kan worden

Het coöperatief leren is niet geheel gericht op de ontwikkeling van de eigen persoonlijkheid en kennis, maar juist ook om de ander verder te helpen met de kwaliteiten die het kind zelf al bezit. Binnen coöperatief leren worden de leerlingen uitgedaagd om zelf initiatief te nemen, elkaar te helpen en problemen samen op te lossen. De leerkracht doet hierbij zelf bewust een stapje terug. Dit is soms nog een hele opdracht voor een docent, omdat de persoon gewend is aan de positie van leidinggevende op een andere manier. Het werken aan een gedeelde verantwoordelijkheid is vaak voor beide partijen een uitdaging. Het vraagt dan ook om een geleidelijke opbouw.

In een fijne klas heerst een vriendelijke en open sfeer, durven kinderen fouten te maken en worden kinderen die "anders" zijn niet uitgelachen. In zo'n klas wordt met elkaar gewerkt, niet los van elkaar en niet in competitie met elkaar. Coöperatief leren is groepswork waarbij de kinderen echt samen werken en leren. Met "echt" bedoelen we dat de leerlingen als groepsleden op elkaar betrokken zijn en van elkaar afhankelijk zijn om een goed resultaat te behalen.

5. Waarom is het belangrijk dat kinderen leren samenwerken?

Samenwerken levert een bijdrage aan de ontwikkeling van een kind. Zowel de verstandelijke als sociale ontwikkeling wordt gestimuleerd, wanneer kinderen samenwerken.

Bij het samenwerken speelt taal een belangrijke rol. Actief gebruik van taal is nodig om kennis en begrip te laten ontstaan. Het denkproces van de helper wordt gestimuleerd, omdat deze zijn gedachtegang duidelijk onder woorden moet brengen en structureren.

Naast de verstandelijke ontwikkeling bevordert samenwerken ook de sociale ontwikkeling. Gedurende de basisschoolperiode breiden de sociale vaardigheden van kinderen zich geleidelijk uit en vindt ook een verfijning plaats. Door de leerlingen op school de gelegenheid te bieden

samen te werken, wordt de ontwikkeling van sociale vaardigheden en sociaal inzicht gestimuleerd. Samenwerken is een vaardigheid die van groot belang is om goed te functioneren in het maatschappelijk leven. Het is een vaardigheid die in het algemeen zeer gewaardeerd wordt. Goed draaiende organisaties, of het nu een gezin, een bedrijf of een toneelvereniging is, zijn afhankelijk van mensen die goed kunnen samenwerken aan een gemeenschappelijk doel.

Waarom op school aandacht voor leren samenwerken?

Differentiatie: Het gaat bij deze werkvorm om de samenwerking tussen goede en minder goede leerlingen in tweetallen of in kleine groepjes. De kinderen ondersteunen en helpen elkaar en zoeken samen naar oplossingen voor problemen. De zwakke leerlingen profiteren van de aanmoediging, hulp en uitleg van de medeleerlingen. Ze doen mee als volwaardig lid van de groep. Er worden eisen aan hen gesteld, maar als het nodig is, weten ze dat ze op de hulp van anderen kunnen rekenen. Dit stimuleert het zelfvertrouwen. Ook goede leerlingen profiteren van de samenwerking in een heterogene groep. Door anderen te helpen bereiken zij beheersing van de stof op een hoger niveau.

Effectieve leertijd: Een ander belangrijk voordeel van deze werkwijze is dat de tijd dat de leerlingen werkelijk actief en geconcentreerd aan het werk zijn, toeneemt.

Pedagogisch klimaat: Als we kinderen stimuleren en leren met elkaar samen te werken, leveren we een belangrijke bijdrage aan het pedagogisch klimaat in de klas en op school. We beschouwen de school als een pedagogische gemeenschap van volwassenen en kinderen, waarin de kinderen niet alleen leren van volwassenen, maar ook van elkaar. Op zo'n school is wél begrip en respect voor anderen, ook voor anderen die 'anders' zijn. We geven iedereen een kans en stimuleren en helpen elkaar.

6. Randvoorwaarden voor coöperatief leren: De rol van de docent.

Coöperatief leren houdt meer in dan leerlingen in een groep bij elkaar te plaatsen en hen te instrueren om samen te werken. Er kan namelijk pas gesproken worden van coöperatief leren als er voldaan wordt aan vijf basiskennmerken die door de docent in acht genomen dienen te worden. Als deze allemaal toegepast worden bij het samenwerkend leren, dan kan er pas sprake zijn van coöperatief leren.

-Gelijkwaardige bijdrage: Kinderen leveren d.m.v. verschillende werkvormen ieder een gelijkwaardige bijdrage aan het groepsresultaat.

-Individuele aansprakelijkheid : Hiervan is sprake wanneer de docent ieder groepslid kan aanspreken op zijn of haar bijdrage aan het groepswerk en dit ook daadwerkelijk doet. Hiermee kan de docent proberen meeliftgedrag (een groepslid laat de rest van de groep het werk opknappen) te voorkomen. Alle leden van het groepje waarin de kinderen werken zijn dus individueel aanspreekbaar over het groepsresultaat, iedereen weet / beheerst het gevraagde.

-Positieve wederzijdse afhankelijkheid : De docent zorgt ervoor dat de leerlingen van elkaar afhankelijk zijn voor het succesvol uit kunnen voeren van de groepstaak. Dit kan de docent bijvoorbeeld doen door de taak zo complex te maken dat leerlingen elkaars hulp en inzet nodig hebben om de taak succesvol te volbrengen. De docent kan bijvoorbeeld ieder groepslid een eigen rol geven (bijvoorbeeld tijdbewaker, schrijver, etc.); pas wanneer alle groepsleden hun rol naar behoren vervullen kan de groepstaak succesvol worden uitgevoerd. Om samen te komen tot een goed groepsresultaat is inzet van iedereen binnen de groep nodig! Om deze inzet en bereidheid tot samenwerken te bevorderen wordt er gebruik gemaakt van teambouwers en klasbouwers. (zie ook bijlage 1, uitgebreid informatiedocument)

-Simultane interactie : Alle kinderen zijn gelijktijdig actief bezig met het onderwerp o.a. door het luisteren naar en praten met elkaar. Interactie tussen groepsleden is van belang voor het functioneren van de groep en het leerproces van de groepsleden. De docent dient productieve interactie tussen groepsleden te stimuleren. Daarvoor mag de groep bijvoorbeeld niet te groot zijn (meestal twee tot vier leerlingen).

-Evaluatie van het groepsproces: Het is van belang dat, na afloop van de samenwerking, de groepsleden met elkaar bespreken hoe zij de samenwerking ervaren hebben. Wat ging er goed en wat zou er in de toekomst beter kunnen? De docent dient hier dus tijd voor vrij te maken.

Positieve wederzijdse afhankelijkheid en individuele verantwoordelijkheid kunnen als de belangrijkste randvoorwaarden gezien worden. Uit internationaal onderzoek blijkt dat wanneer de docent deze twee randvoorwaarden realiseert, de prestaties van de leerlingen het beste zijn.

Dit zijn de basisprincipes van het Coöperatief leren.

Hieruit voortvloeiend noemen we ook graag de volgende aspecten:

Betrokkenheid: kinderen in een groepje voelen zich betrokken bij het werk en bij de groepsleden.

Verantwoordelijkheid: de kinderen zijn en voelen zich verantwoordelijk voor zowel hun eigen werk als dat van hun groepsleden

Hulpvaardigheid: kinderen zijn bereid en in staat elkaar, wanneer dat nodig is, te helpen.

Zelfstandigheid: groepjes kinderen werken zelfstandig aan een taak zonder de hulp van een leerkracht in te roepen.

B. Ontwikkelingen invoering Coöperatief Leren 2007 / 2008.

7. Implementatie van coöperatief leren; de gekozen aanpak voor een succesvolle invoering van het coöperatief leren.

Hoewel coöperatief leren een belangrijke bijdrage kan leveren aan de leerprestaties van leerlingen, blijkt het in de praktijk niet altijd mee te vallen om coöperatief leren op een goede manier te realiseren in het onderwijs. Docenten zullen dus ook opgeleid en getraind dienen te worden in het gebruik van coöperatief leren in hun lessen. Er kunnen problemen voorkomen bij het inzetten van coöperatief leren tijdens de lessen. Deze problemen hebben bijvoorbeeld betrekking op het organiseren van groepswork, het begeleiden van groepswork, onrust in de klas, ordeproblemen en samenwerkingsproblemen en meeliftgedrag. Wanneer leerkrachten op een systematische manier, gedurende een langere periode, getraind worden in het gebruik van coöperatief leren, dan blijken zij in staat te zijn om coöperatief leren in hun lessen in te zetten en deze problemen het hoofd te bieden. Dit zal op De Rank niet anders zijn.

Invoeringsstappen:

Voor een blijvend effect zijn de volgende stappen nodig:

1. scholing, een eerste ervaring en bewustwording van de voordelen van het coöperatief Leren.
2. vervolgscholing en systematische invoering in de praktijk;
3. borging.

In de tijd:

Het totale traject zoals hieronder beschreven zal 3 tot 4 jaar duren, waarbij jaarlijkse borging van de bereikte ontwikkelingen centraal staat. De IJsselgroep begeleidt De Rank bij de invoering van het coöperatief leren.

8. Training / en projectaanbod 2007/2008 door de IJsselgroep (project S-1752)

In cursusjaar 2007/2008 heeft De Rank begeleiding gehad van de IJsselgroep. Het geheel stond onder leiding van de Heer W.K. Schuur en S.P. Timmers. Het aanbod bestond uit vier oriëntatiebijeenkomsten Coöperatief Leren (de Basis) en 6 dagdelen klassenbezoek in de vorm van momentcoaching en voortgangsoverleg met de directie.

De trainingen hebben plaatsgevonden op
Dinsdag 30 oktober 2007 (studiedag)
Woensdag 16 januari 2008 (studiemiddag)
Woensdag 19 maart 2008 (studiemiddag)

De eerste stap is: ervoor zorgen dat alle leerkrachten de "didactische structuren" leren kennen die gebruikt kunnen worden. Een "didactische structuur" is een werkvorm die met allerlei verschillende opdrachten, onderwerpen en inhouds steeds weer opnieuw gebruikt kan worden. Voor het leren kennen van de structuren zijn workshops (fase 1 "de basis") ontworpen waarbij de leerkrachten structuren gedemonstreerd krijgen en zelf actief bezig gaan met de toepassing ervan in hun eigen groep. Deze 1^e fase is in 2007/2008 afgerond.

De hoofddoelstellingen van dit project waren.

- zicht krijgen op de mogelijkheden die het coöperatief leren in de klas biedt;
- Bewustwording effecten en meerwaarde van coöperatief leren;
- Uitproberen van acht aangeleerd structuren in de klas;
- Komen tot een gefundeerde besluitvorming m.b.t. verdere invoering in de school.

Het doel van de interventies:

1. Informeren over en laten ervaren van structuren uit coöperatief leren;
2. De basiselementen kunnen beschrijven van effectief coöperatief leren, het GIPS;
3. Een lessituatie voorbereiden waarin coöperatief leren gebruikt wordt in de klas;
4. Ontwerpen van een les waarin sociale vaardigheden mede centraal staan;
5. De leerkrachten kunnen via de momentcoaching en de klassenbezoeken van de directeur gerichte verbetering aanbrengen in het coöperatief leren;
6. Ervaring opdoen met de nieuwe structuren in de klas;
7. Stimuleren van een gezamenlijkheid in lesgeven op school, het hanteren van dezelfde begrippen;
8. Ondersteunen van de adoptie van deze nieuwe wijze van onderwijzen en lesgeven.

9. Momentcoaching 2007/2008.

Het alleen meedoen aan de workshops (coöperatief leren; De basis) is niet genoeg om deze eerste stap goed te zetten. De leerkrachten moeten immers goed zicht krijgen op de wijze waarop zij de aangeleerde structuren in de groep kunnen toepassen. Dat wordt alleen concreet als er direct ook al ervaring met de structuren in de praktijk wordt opgedaan. Daartoe worden er tussen de verschillende workshops door opdrachten uitgevoerd die binnen de

bijeenkomsten al worden voorbereid. De onderwijsadviseur is bij de uitvoering van de opdrachten in de groepen aanwezig. Sabine Timmers heeft deze momentcoaching aangeboden aan de leerkrachten. Deze momentcoaching heeft plaatsgevonden op 12 december 2007, 10 jan 2008, 11 februari, 13 maart 2008, 27 maart 2008, 7 april 2008 en 20 mei 2008.

De resultaten en gepleegde interventies zijn per leerkracht vastgelegd middels observatie-formulieren. Deze formulieren zijn verzameld in de groene map in de kast in de personeelskamer.

10. Besluitvorming m.b.t. verdere invoering van het coöperatief leren in de school.

Na de workshop en het opdoen van de eerste ervaringen is stap 1 afgesloten met de constatering dat coöperatief leren iets is voor De Rank. Op de plandag van 11-06-2008 werd door het team besloten verder te gaan met CL. De basis is hiermee gelegd in 2007-2008.

11. (Borgings)afspraken met team t.a.v. het coöperatief leren 2007/2008.

In 2007/2008 zijn met het team de volgende afspraken gemaakt over het aantal momenten dat het coöperatief leren wordt ingezet als onderwijsvorm (gebruik van de structuren)

- Op 08-01-2008 werd afgesproken dat we 2 à 3 keer in de week bezig zijn met een structuur (of meerdere structuren) van het CL.
- In de teamvergaderingen zullen leerkrachten met enige regelmaat aan elkaar vertellen wat ze aan CL gedaan hebben. Zo leren we van elkaar en doen we ideeën op.
- Daarnaast wordt er besloten een speciale kast in de personeelskamer in te richten met materialen, boeken, spelletjes voor het CL. Er komt een teambox met materialen voor elk groepje. Het is belangrijk dat het groepje gezamenlijk verantwoordelijk is voor de inhoud van de teambox. Dit geldt met name voor de kinderen van de bovenbouw.
De inhoud van de teambox: twee scharen - kleurpotloden - viltstiften - timer - leerlingkiezer - gum - puntenslijper memo-blaadje - dobbelstenen - pritt stiften.

12. Evaluatie coöperatief Leren 2007/2008

Evaluatie

Het team heeft de workshops (coöperatief leren, de Basis) als zeer waardevol en praktisch van opzet ervaren. Alle teamleden behaalden het certificaat, "Coöperatief Leren, de Basis."

De begeleiders van de IJsselgroep toonden zich zeer tevreden over de behaalde resultaten. Het team van De Rank is duidelijk enthousiast, heeft het coöperatief leren goed opgepakt en past de geleerde structuren goed toe in de groepen.

13. Informatieverstrekking naar ouders 2007/2008

De ouders van De Rank zijn in 2007/2008 op de volgende wijze geïnformeerd over de ontwikkelingen t.a.v. het coöperatief leren.

- In de nieuwsbrief is kenbaar gemaakt dat het team het voornemen heeft het coöperatief leren in te voeren en hiervoor cursussen zal volgen.
- In de nieuwsbrieven verschenen korte stukjes over het coöperatief leren
- Op 15 april 2008 organiseerde de school een ouderavond over coöperatief leren. De aanwezige ouders kregen uitleg over coöperatief leren en de werkvormen die we toepassen. Daarna gingen de ouders in groepen uiteen om lessen te volgen bij de leerkrachten. Zo maakten ze kennis met een aantal structuren van coöperatief leren.

Na afloop ontvingen de ouders een stencil met uitgebreide informatie over het coöperatief leren. (bijlage 1) Een verslag van de ouderavond staat op de schoolwebsite. Hier is ook het informatieve document te downloaden.

14. Financiële middelen.

De Rank heeft de invoering van coöperatief Leren in haar onderwijs goed en versneld kunnen aanpakken dankzij een financiële bijdrage van € 10.000 van de VCPO in de NOP. Dit bedrag is toegekend door de Algemeen Directeur van de VCPO naar aanleiding van een goed onderbouwd plan m.b.t. tot het coöperatief leren, dat de directie van De Rank indiende. Dankzij deze financiële injectie kon de school de leerkrachten in staat stellen de cursus coöperatief leren te volgen en veel (leer) materialen t.g.v. het coöperatief leren aanschaffen. Een overzicht van deze aanwezige materialen is opgenomen in de bijlage 4. De directeur houdt een (financieel) overzicht bij van de uitgaven m.b.t. het coöperatief leren.

C. Ontwikkelingen invoering Coöperatief Leren 2008 / 2009.

15. Training 2008/2009 door de IJsselgroep (project S-2200)

Op 11-06-2008 werd door het team besloten verder te gaan met CL. Hiermee vangt stap 2 aan.

Stap 2: vervolgscholing en systematische invoering in de praktijk.

Coöperatief leren zal een vast onderdeel van de werkwijze op De Rank worden. Zonder gezamenlijke systematische invoering komt de verantwoordelijkheid bij elke afzonderlijke leerkracht te liggen. Dit is een kwetsbare aanpak is, het resultaat op wat langere termijn is dan meestal gering.

Daarom is de tweede stap die gezet gaat worden:

- ervoor zorgen dat in elke groep een aantal verschillende structuren wordt gebruikt, waarbij de leerkracht het bedenken van de opdrachten (inhoud) en de organisatie van de structuur in de praktijk (klassenmanagement) gemakkelijk afdraait.

Deze tweede stap is compleet gezet wanneer er ook een korte beschrijving is van functie en praktijk van de verschillende structuren en domeinen op school. Die is te gebruiken bij het Schoolplan en bij informatie aan ouders.

Voor het leren werken met de structuren en de invoering in de praktijk zijn (vervolg)workshops (fase 2 "structuur in leren") ontworpen waarin we structuren gedemonstreerd krijgen en zelf actief bezig gaan met de toepassing ervan in onze eigen groep. Daarbij wordt de informatie uit "de basis" -over de rol van de verschillende domeinen, tips voor klassenmanagement, muziek als hulpmiddel, de opbouw binnen de school (van jongere naar oudere leerlingen), en dergelijke - verder uitgediept. Er wordt gebruikt gemaakt van werkmappen met beschrijvingen en voorbeelden van structuren voor de verschillende domeinen.

De komende jaren (2008/ 2009 en 2009/2010) zal het team doormiddel van teamscholing de verschillende werkvormen binnen het coöperatief leren verder ontwikkelen en uitbreiden. Het bij elkaar in de klas kijken en leren van elkaar (collegiale klassenconsultatie) maakt hier in 2008/2009 deel van uit.

Na evaluatie met de IJsselgroep is gekozen voor de cursus "Structuur in Leren" als vervolg op de basis. In twee jaar in totaal 8 studiedagdelen. (4 per cursusjaar)

In schooljaar 2008-2009 betekent dit het volgende:
dinsdag 23 september 2008 bijeenkomst 1 en 2 in de vorm van een studiedag.
woensdag 4 februari 2008 bijeenkomst 3 in de vorm van een studiemiddag
woensdag 18 maart 2008 bijeenkomst 4 in de vorm van een studiemiddag

De overige 4 studiedagdelen in 2009/2010 worden t.z.t. in overleg met de IJsselgroep vastgelegd.

Concrete opbrengst en inzichten bijeenkomst 1 en 2:

1. Kennismaken met de uitgangspunten van beheersingsvragen.
2. Het verwoorden van de essentie van een didactische structuur en deze herkennen binnen de structuur.
3. De domeinen kunnen onderscheiden en daardoor de juiste structuur bij de lesinhoud kunnen kiezen.
4. Het nut en de noodzaak kunnen verwoorden van KlasBouwers.
5. Het zelf uitleggen van een structuur in stappen en erop reflecteren.
6. Deelnemers leren de fundamentele formules toepassen.
7. Na de werkbijeenkomst is een plan van aanpak gemaakt m.b.t. de komende periode (tot de volgende training).
8. Na de werkbijeenkomst worden er afspraken gemaakt en vastgelegd op schoolniveau m.b.t. de implementatie van SCL.

Didactische structuren:

- Stijgen & Dalen
- Mix & Ruil
- Tweegesprek op Tijd
- Mix & Koppel
- Tweetal Coach
- Laat zien
- TafelRondje per Tweetal
- Draai & Weet
- Rondpraat
- Team Doe Mee & Vertel

Concrete opbrengst en inzichten bijeenkomst 3 en 4:

1. Kennismaken met de uitgangspunten van structuren voor Denkvaardigheid.
2. Tijdens de instructie kun je per fase van de les kiezen voor een structuur en die inzetten in die les.
3. Je kunt Coöperatief Klassenmanagement inzetten.
4. Het zelf uitleggen van een structuur in stappen en erop reflecteren.
5. Deelnemers leren de fundamentele formules toepassen.
6. Na de werkbijeenkomst worden er afspraken gemaakt en vastgelegd op schoolniveau m.b.t. de implementatie van SCL.

16. Momentcoaching 2008/2009

Het team heeft gekozen voor een uitbreiding van momentcoaching. Het gaat in 2008/2009 om de volgende drie ochtenden klassenbezoek:

- dinsdag 25 november 2008.
- donderdag 29 januari 2009.
- donderdag 12 mrt. 2009.

17. Afspraken met het team t.a.v. het Coöperatief leren 2008/2009.

Begin 2009 zal de directeur met het team afspraken maken over de verdere implementatie van coöperatief leren. Het bij elkaar in de klas kijken en leren van elkaar (collegiale klassenconsultatie) maakt hier in deel van uit. Om deze collegiale klassenconsultatie succesvol en doelgericht te laten verlopen zal de directeur hiervoor een concreet plan opstellen en met het team bespreken.

Evaluatie collegiale consultaties.

Verschillende leerkrachten hebben bij elkaar in de klas gekeken naar lessen met coöperatieve werkvormen. Dit is als positief ontvangen er is geleerd van elkaar. (Het opdoen van nieuwe ideeën en inspiratie) Als neveneffect werd de openheid van de leerkrachten genoemd. Het gevoel van welkom te zijn bij elkaar in de klas. In 2009/2010 zullen we verder gaan met collegiale klassenconsultatie. (zie beleidsplan collegiale klassenconsultatie 2009-2010.)

18. Informatieverstrekking naar ouders en andere geledingen in 2008/2009.

- In de nieuwsbrieven zal er met enige regelmaat aandacht worden besteed aan het coöperatief leren.
Op de website zal een apart gedeelte met informatie en foto's over het Coöperatief leren worden opgenomen.
- In de schoolgids 2008/2009 is een tekst opgenomen over het coöperatief leren. (bijlage 2)
- De Rank wordt in opdracht van de VCPO door dhr. Huib van der Wal (tekstschrijver) geïnterviewd over de ontwikkelingen op het gebied van coöperatief leren. Door dhr. Hans Veenhuis (fotograaf) zullen foto's worden gemaakt. Het interview zal worden opgenomen in de jaarlijkse nieuwsbrief die wordt verspreid onder alle betrokken scholen en personen van de VCPO-NOP.

19. Evaluatie Coöperatief Leren 2008/2009.

De directeur evalueert op de volgende momenten het coöperatief leren met het team:

- na afloop van de studiedag en de studiemiddagen (dit wordt teruggekoppeld naar de Ijsselgroep)
- in verband met het borgen en vastleggen van afspraken.
- Tegen het eind van het schooljaar (plandag in juni) zal er een vergadering plaatsvinden waarbij coöperatief leren (opnieuw) wordt geëvalueerd en afspraken worden gemaakt voor 2009/2010.

Evaluatie Coöperatief Leren 2008/2009

Het team is blijvend enthousiast over het coöperatief leren. We spreken uit dat de goede ontwikkelingen niet mogen wegzakken. De momentcoaching (nu voor het tweede jaar) is waardevol geweest. Vanaf nu hebben we voldoende handvaten en gaan volledig over collegiale klassenconsultatie. We spreken af dat we vasthouden aan het feit dat we tenminste twee keer per week gebruik maken van coöperatieve werkvormen. We passen verschillende structuren toe en koppelen deze terug in teamvergaderingen. Kijkend naar de kinderen ervaren we dat zij al spontaan omgaan met de coöperatieve werkvormen. We willen dit zien als ontwikkeling en hopen dat het voorkomt dat bepaalde kinderen worden uitgesloten (het sociale aspect) In het eerste leerlingpanel van 2009/2010 zullen we naar hun mening vragen t.a.v. het coöperatief leren.

20. Het coöperatief leren als kernkwaliteit in relatie tot (nieuwe) leerkrachten en schoolontwikkeling.

Het mag duidelijk zijn dat het doel is om het coöperatief leren een blijvende plaats te geven in de praktijk van alle groepen op De Rank. Naast positieve veranderingen in sociaal opzicht brengt de invoering van het coöperatief leren een verbetering van de kwaliteit van het lesgegeven met zich mee. Het coöperatief leren zal deel uitmaken van de kerncompetenties van de school (het gele deel) en ook als zodanig benoemd worden. Dit betekent dat nieuwe leerkrachten zo goed mogelijk worden begeleid en worden meegenomen in de ontwikkelingen. In de functioneringsgesprekken en beoordelingsgesprekken zal het coöperatief leren (als didactische werkvorm in de dagelijkse onderwijspraktijk) blijvend aan de orde komen. Het coöperatief leren maakt deel uit van de POP's van de leerkrachten. Het gaat hier duidelijk om persoonlijke ontwikkeling in relatie tot schoolontwikkeling. De directeur heeft hiervoor een voorbeeld POP geschreven voor elke leerkracht. Deze is aangeboden aan de leerkrachten. (Zie bijlage 3)

21. Unieke kans: Master Class coöperatief Leren & deelname netwerk scholen.

Op dinsdagmiddag 9 december 2008 houdt Jeff Dane een Masterclass voor klanten van de IJsselgroep die veel met Coöperatief Leren doen op school. Jeff Dane, uit Amerika, is een van de internationale Kagan trainers. De Rank is, omdat zij veel met coöperatief leren doet, uitgenodigd om met twee teamleden naar deze (gratis) masterclass te komen. De internationale trainers van Kagan kunnen van ontzettend inspirerende, leerzame, prikkelende trainingen verzorgen. Vanuit De Rank zullen Diana Bosman (als nieuwe leerkracht), Jeannette Dijkstra en Kirsten Jippes deelnemen. Een ander doel is het vormen van en deelnemen aan een netwerk van scholen die het coöperatief leren gebruiken in de groepen. Dit initiatief komt van de IJsselgroep.

Evaluatie Master Class coöperatief Leren.

De leerkrachten zijn vol enthousiasme en nieuwe ideeën terug gekomen van deze Masterclass. Diana Bosman heeft een verslag gemaakt voor het team.

Ten aanzien van het netwerk coöperatief leren met meerdere scholen hebben we besloten niet deel te nemen.

C. Ontwikkelingen invoering Coöperatief Leren 2009 / 2010.

22. Training 2009/2010 door de IJsselgroep (project S-2200)

Op 11-06-2008 werd door het team besloten verder te gaan met CL. In 2008/2009 volgde we bijeenkomsten (eerste jaar) van de cursus "Structuur in Leren" als vervolg op De Basis.

In 2009-2010 gaan we hier mee verder:

dinsdag 15 september 2009 bijeenkomst 1 en 2 in de vorm van een studiedag.

woensdag 3 februari 2010 bijeenkomst 3 in de vorm van een studiemiddag

woensdag 17 maart 2010 bijeenkomst 4 in de vorm van een studiemiddag

Concrete opbrengst en inzichten bijeenkomst voor 2009/2010

Het gaat om een verdieping van de mogelijkheden die CL in de klas biedt.

Bewustwording effecten en meerwaarde van CL.

Training en feedback m.b.t. aangeleerde structuren.

Ervaring opdoen met de nieuwe structuren in de klas.

Invoering van aangeleerde structuren in de klas

Informereren over en laten ervaren van structuren CL.

Ondersteunen bij implementeren van aangeleerde structuren.

Bijeenkomst 1 en 2 (dag 1)

Kennismaken met uitgangspunten van structuren die de communicatievaardigheden bevorderen en die de leerlingen leren informatie structureel uit te wisselen;

Inzicht in de mogelijkheden van sturing met betrekking tot de structuren door de leraar en de leerlingen;

Bewust gebruik kunnen maken van het in de structuren geïntegreerde curriculum ten aanzien van sociale vaardigheden (Embedded Curriculum) in de lessen en bij Klas- en Teambouwers;

Kennis maken met 3 nieuwe didactische structuren: Commentaar Op Tournee, Geef Geld, Verslaggever en de Spinner Draai & Denk.

Bijeenkomst 3 en 4 (2 studiemiddagen)

Leren hoe u leerlingen elkaar kunt leren coachen;

het belang inzien van het geven van positieve feedback is naar proces en inhoud.

Leren hoe we leerlingen kunnen leren omgaan met het geven en krijgen van positieve feedback;

Inzicht in het effect van structuren op het leren van leerlingen;

Kennis maken met 3 nieuwe didactische structuren: Mix-Bevries-Groep, PraatKaartjes, Genummerde Koppen bij Elkaar en de Spinner Draai 'n Munt.

23. Informatieverstrekking naar ouders en andere geledingen in 2009/2010.

- In de nieuwsbrieven zal er met enige regelmaat aandacht worden besteed aan het coöperatief leren.
Op de website zal een apart gedeelte met informatie en foto's over het Coöperatief leren worden opgenomen.
- In de schoolgids 2009/2010 is een tekst opgenomen over het coöperatief leren.
- In het jaarverslag 2008/2009 voor ouders (verspreid oktober 2009) wordt het artikel uit de VCPO-nieuwsbrief uitgave van december 2008) meegenomen.
(artikel zie bijlage 5.)
- Opzet website coöperatief leren (zie 28)

24. Evaluatie Coöperatief Leren 2009/2010.

De directeur evalueert op de volgende momenten het coöperatief leren met het team:

- na afloop van de studiedag en de studiemiddagen (dit wordt teruggekoppeld naar de Ijsselgroep)
- in verband met het borgen en vastleggen van afspraken.
- Tegen het eind van het schooljaar (plandag in juni) zal er een vergadering plaatsvinden waarbij coöperatief leren (opnieuw) wordt geëvalueerd en afspraken worden gemaakt voor 2010/2011

D. Gedachten en uitdagingen voor verdere implementatie en consolidatie.

25. Methoden waarbij het coöperatief leren kan worden ingezet.

Vooraf moet gezegd worden dat de structuren van coöperatief leren door de leerkracht breed kunnen worden ingezet. Door de trainingen leren de leerkrachten hoe ze domeinen kunnen onderscheiden en zo te bepalen welke structuur het beste bij welke fase van de les en de lesinhoud past. Een goed getrainde leerkracht die de (basis)principes van het coöperatief leren beheerst kan daarom het coöperatief leren breed invoeren in het onderwijs. Uiteindelijk heeft dit gevolgen voor het klassenmanagement. Daarnaast komen er steeds meer lesmethoden op de markt die elementen van het coöperatief leren hebben verwerkt binnen de aangeboden lessen. Dit betekent dat de leerkrachten van De Rank met andere ogen kijken naar methoden en coöperatieve elementen gebruiken in hun lessen. Ook bij de keuze van nieuwe lesmethoden speelt

dit een rol. Bij de keuze voor een nieuwe aardrijkskundemethode in 2008 heeft o.a. meegespeeld dat 'De Blauwe Planeet' elementen van het coöperatief leren in zich heeft. (Quizmeester)

26. Coöperatief vergaderen.

Ook binnen de teamvergaderingen kunnen werkvormen van het coöperatief leren worden gebruikt. Door tijdens de teamvergaderingen coöperatieve werkvormen/structuren toe te passen zijn de teamleden actiever en betrokken vergaderdeelnemers. De kwaliteit van het overleg en de besluitvorming wordt hierdoor beter.

De directeur van De Rank heeft hier een POP op geschreven en zal in dit alles o.a. het boek "coöperatief vergaderen voor professionals" gebruiken.

Evaluatie coöperatief vergaderingen.

In 2009 zijn bij twee vergaderingen (hoogbegaafdheid / dossiervorming) coöperatieve werkvormen toegepast. (Rondpraat op tijd en placemat) De ervaringen zijn positief: we zijn actiever en meer betrokken bij de onderwerpen en behalen een grote opbrengst.

Ook bij ouderpanels zijn de coöperatieve werkvormen (o.a. de placemat methode) waardevol gebleken.

27. ICT en coöperatief leren (uit het ICT-beleidsplan, versie 3.0)

Momenteel is "De Rank" bezig met het derde jaar van het invoeringstraject *coöperatief leren*. (samenwerkend leren) In het kader van het schoolbeleidsplan is het goed om te onderzoeken in hoeverre het coöperatief leren en de ICT elkaar kunnen aanvullen en versterken.

Op dit moment kan er gedacht worden aan de inzet van computerprogramma's die worden gebruikt als gereedschap om de verschillende *coöperatieve werkvormen* te ondersteunen.

Voorbeelden hiervan zijn onder andere:

-tekstverwerken, de verschillende opdrachten binnen het *coöperatief leren* worden in bijv.

Word verder uitgewerkt;

-grafieken maken van de uitkomst van een onderzoek;

-presentatie maken m.b.v. Powerpoint;

-informatie opzoeken m.b.v. internet;

-communicatie met behulp van msn, chatten, e-mail, video

Op dit moment worden er al coöperatieve werkvormen ingezet bij het werken op het digibord. Door het gebruik van speciale software voor topografie (en de speciale digibordpen) klikken de kinderen om de beurt op de kaart, om zo een topografisch onderdeel aan te geven. Het kan ook zijn dat een topografisch onderdeel van een kaart knippert, waarna de leerling de juiste topografische benaming moet aan klikken in een gegeven lijst met topografische namen. Zo leren de kinderen samen en van elkaar! Een dergelijke constructie geldt ook voor het klokkijken.

In de toekomst kan er gedacht worden aan Wikikids. WikiKids is een interactieve Nederlandstalige internet-encyclopedie opgezet zoals Wikipedia, maar speciaal voor kinderen.

In begrijpelijke taal vinden zij uitleg over onderwerpen die hen bezighouden en kunnen ze, als ze dat willen, informatie toevoegen. Alles is dus voor kinderen en door kinderen geschreven.

Natuurlijk is daar wel de nodige sturing, structuur en controle noodzakelijk, maar dat zal altijd blijven. De doelgroep is momenteel leerlingen van groep 5 t/m 8 van het basisonderwijs

bron: http://www.ictopschool.net/software/publicaties/kijkenkies/Infowijzer_wiki/document

Er zal in de komende jaren meer onderzoek worden gedaan naar de mogelijkheden van inzet van ICT bij deze vorm van het Nieuwe Leren.

28. Website rondom Coöperatief Leren.

Om de ontwikkelingen rondom het coöperatief leren verder te borgen, ons enthousiasme te behouden, maar ook reeds ontwikkelde lessen, ideeën, informatie, PowerPoints en materialen snel via de computer of het digibord te kunnen opvragen, wil de school in 2009/2010 een website opzetten.

Deze website biedt het team dan een centrale plaats waar de opgedane kennis en informatie m.b.t. het Coöperatief Leren terug kan worden gevonden. Bovendien hebben nieuwe leerkrachten aan de school, via deze website een bron aan informatie. Een specifiek gedeelte van deze website is afgeschermd en alleen toegankelijk voor leerkrachten van De Rank. We hopen daarnaast dat ook andere scholen die werken met het coöperatief leren hun voordeel kunnen doen met deze website!

29. Mogelijkheden om de kwaliteit van het coöperatief leren vast te houden / te borgen.

1. Maatjes werk: Het team wordt verdeeld in duo's die er gezamenlijk tegenaan gaan om structuren een vaste plaats te geven in hun groepen. Ze zijn vooral ieder afzonderlijk in de eigen groep actief, maar ze steunen elkaar daarbij. Een keer per maand komen ze even bij elkaar om de praktische ervaring met de structuren uit te wisselen. Ze hebben het én over de *inhoud van de structuren* én over het *klassenmanagement*. Ze zijn er op uit om van en met elkaar te leren. Na de uitwisseling bespreken ze welke structuren ze in de volgende periode zullen doen: ze kijken in het boek en op de infokaart, hebben het over hoe een bepaalde structuur ook al weer precies gaat, bespreken managementtips en bedenken alvast inhoud. Vervolgens gaat ieder weer aan het werk. Deze werkwijze wordt ook al tijdens de basis geïntroduceerd.

Natuurlijk hebben de teamleden ook tussendoor contacten over het bezig zijn met structuren, dat gebeurt spontaan. Het zou ook kunnen dat de leerkrachten er iets op vinden om even bij elkaar in de groep te kijken als er een structuur gedaan wordt, dat maakt het wel heel concreet en tastbaar...

De onderwijsadviseur komt ook een aantal keren bij elke leerkracht in de groep observeren. In de school wordt geregeld op welk moment gezamenlijk de gang van zaken in de duo's besproken wordt. Misschien onder leiding van een begeleider die deskundig is op het terrein van Coöperatief leren.

2. In kaart bringer (IK): Iemand binnen de school die tot taak heeft gekregen om de ingevoerde werkwijze voor de school vast te leggen. Deze praat met de leerkrachten, bezoekt groepen, maakt foto's, en dergelijke. Dat alles om de nieuwe praktijk in de school vast te leggen voor het schoolplan, om te gebruiken bij informatie aan ouders en (zeker) ten behoeve van nieuwe leerkrachten. Het gaat hier uitdrukkelijk om het rechtstreeks vastleggen van de praktijk, niet om beschrijving van doelen e.d. Daarvoor kan verwezen worden naar het werkboek en de praktijkboeken.

De IK wordt actief als de duo's 2 à 3 maanden aan het werk zijn. Ongeveer vanaf dat moment zijn er blijvende manieren van werken te zien en vast te leggen.

30. Bronvermelding.

Dit (borgings)document en projectplan coöperatief leren is mede tot stand gekomen door gebruik van de volgende bronnen:

1. De projectplannen van de IJsselgroep (project S-2200 en (project S-1752)

internetbronnen:

2. http://nl.wikipedia.org/wiki/Coöperatief_leren
3. http://schoolaanzet.nl/attachments/session=cloud_mmbase+1404090/Cooperatief_leren_in_de_praktijk_Prinsehaghe.doc;jsessionid=67BFCACDB17BB402AB9D61A4A0DF8F29